
POZITIVNO DJELOVANJE, KONSTRUKTIVNO PISANJE

Miroslav Šicel, 16. VIII. 1926 - 25. XI. 2011.

Krešimir Nemeć, Zagreb

Prošlo je više od godinu dana [*komemorativna sjednica u HAZU, 13. siječnja 2013.* – op ur.] od smrti akademika Miroslava Šicela: premalo da se slegnu emocije, dovoljno da uočimo dimenzije gubitka nastale njegovim odlaskom. Svi mi koji se bavimo književnom kroatistikom visoko smo cijenili njegovu radnu energiju, smisao i osjećaj za prepoznavanje umjetnosti riječi i velik, nezaobilazan doprinos tumačenju i vrednovanju hrvatske književnosti.

Život akademika Miroslava Šicela, kojega se ovdje s poštovanjem, zahvalnošću i ljubavi sjećamo, bio je iznimno bogat. Od pedesetih godina prošloga stoljeća, kada se javio prvim književnim kritikama i recenzijama, pa sve do smrti, Šicel se formirao u najizrazitijega historiografa poratne hrvatske književnosti i najdosljednijeg nastavljača djela svoga učitelja Antuna Barca. Nema gotovo ni jednoga važnijeg pitanja ili problema u hrvatskoj književnosti od narodnoga preporoda do naših dana o kojem akademik Šicel nije izrekao relevantnu ocjenu. Pridodamo li tomu i predan pedagoški rad, gostujuća predavanja na domaćim i stranim sveučilištima, priređivanje djela brojnih hrvatskih pisaca, sastavljanje srednjoškolskih udžbenika po kojima su učile generacije gimnazijalaca te brojne društvene funkcije dobit ćemo potpuniju sliku plodne djelatnosti iznimno svestrane i dinamične osobnosti.

Svima koji su se u našoj sredini malo sustavnije pozabavili poviješću hrvatske književne historiografije - dakle onim što bismo mogli nazvati metahistorijom književnosti - sigurno je odmah upalo u oči da se kao svojevrsni provodni motiv brojnih tekstova - još od Jagića pa preko Vodnika do Barca i Kombola - provlačila misao o zanemarenosti te fundamentalne nacionalne discipline te o nebrizi za njezin razvoj. Barac je u svojoj poznatoj raspravi *Između filologije i estetike* (1929.) napisao da je povijest hrvatske književnosti jedna od naših najzapuštenijih disci-

plina, a zatim je, nakon postavljene dijagnoze, naveo uzrok, tijek i povijest bolesti: nemamo monografija o pojedinim piscima i razdobljima, nemamo biografija i bibliografija, nemamo dakle osnovnih predradnji koje su preduvjet za bilo kakvu ozbiljnu, kritičku rekonstrukciju naše književne povijesti. U međuvremenu puno je toga učinjeno, dakako ne i dovoljno. Akademik Šicel pripada onom najužem krugu znanstvenika, arhitekata književne kroatistike, koji su bitno pridonijeli da su Barčeve riječi danas ipak dobrim dijelom izgubile na aktualnosti.

Šicelov je doprinos hrvatskoj književnoj historiografiji respektabilan i nezaobilazan. Njegov opus obuhvaća impozantnu biblioteku: dvadesetak knjiga i više od dvije stotine znanstvenih rasprava. Bio je izraziti sintetičar i bez njegovih istraživanja i sudova nije moguć pristup brojnim važnim problemima naše književne baštine: od načelnih pitanja periodizacije do vrednovanja velikih književnih opusa i pojedinačnih djela. U mogućoj tipologiji književnoznanstvenoga uma njegovu bismo metodološku poziciju mogli odrediti kao induktivno-empirijsku, utemeljenu na kombinaciji filološko-pozitivističkih, socioloških i estetskih kriterija. Povijest književnosti nije za njega izolirana, autarkična filološka disciplina; ona je i povijest duha, kulture, intelektualne atmosfere, filozofije vremena. Šicel je književnu historiografiju, dakle, shvaćao kao interdisciplinarnu aktivnost u punom smislu te riječi. Tako je i pisao: odabrani problem redovito bi projicirao u povijesno-kulturni kontekst, uspostavljao paralele i korelacije, promatrao pisce u koordinatama - eliotovski rečeno - "tradicije i individualnoga talenta".

Za razliku od svojih prethodnika, Barca i Frangeša, Šicel nije pisao ekspozitorne teorijske tekstove u kojima bi obrazlagao svoje shvaćanje metodologije povijesti književnosti. Njegovu koncepciju moguće je derivirati tek posredno, iz same književnopovijesne prakse. U studiji *Dosadašnje koncepcije povijesti hrvatske književnosti* ("Umjetnost riječi", 1967.), nakon pregleda književno-povijesnih metoda od Kukuljevića do Kombola i Barca, kratko je konstatirao da Barčeva baština obvezuje da krenemo dalje od njega služeći se novim teorijsko-metodološkim spoznajama. Novu povijest hrvatske književnosti treba graditi - piše Šicel - štujući tradiciju, uvažavajući rad svojih prethodnika, ali njihove spoznaje treba stalno dopunjavati, proširivati i preispitivati. Upravo je to bio njegov način rada. A radio je predano do posljednjega časa svoga života: izabrana djela Antuna Gustava Matoša pripremio je za ediciju *Stoljeća hrvatske književnosti* doslovno par dana prije smrti.

Upravo je Matoš - pisac kojeg je Šicel najviše volio i kojem je posvetio brojne značajne tekstove - napisao da smrt nije tragična zbog nas već zbog simpatijskih duša i prijatelja što nam ih otima. Žalosni smo što nam je smrt otela učitelja i dragog prijatelja. Ostaje nam kao utjeha da ćemo moći i dalje uživati u njegovim knjigama, baviti se problemima koje je otvorio, razmišljati o dilemama koje je imao.

O važnosti njegova djela za našu sredinu već je dosta rečeno i još će se o tome

pisati. No Šicelova ostavština, jednako vrijedna knjigama i pisanim tekstovima, jest i iznimna radna energija, ljubav prema poslu kojim se bavio i način na koji je tu ljubav prema pisanoj riječi prenosio na brojne generacije svojih studenata. S pravom je govorio: mi nismo samo znanstvenici, mi smo i profesori. Zapravo, na prvom mjestu profesori. Odgojio je brojne naraštaje studenata kroatistike i napisao za njih prijeko potrebne udžbenike. Uvijek je među studentima bio omiljen, ali ne zato što bi bio popustljiv ili blag na ispitu nego zato što je bio pravedan i principijelan.

Dopustite mi, gospođe i gospodo, da na ovom komemorativnom skupu na kratko iziđem iz službenih, konvencionalnih okvira i da kažem nekoliko osobnih dojmova i prisjećanja na akademika Miroslava Šicela.

Imao sam ga prilike upoznati u višestrukim ulogama: bio mi je profesor na fakultetu, mentor pri izradi doktorske disertacije, predstojnik katedre na kojoj sam radio i još uvijek radim, zatim stručnjak i savjetnik, a mogu reći - bez obzira na razliku u godinama - i pravi prijatelj. U svim tim ulogama akademika Šicela resila je istinska ljudskost, pouzdanost i dobronamjernost. Uvijek je bio spreman pomoći studentu ili mlađem kolegi; od njega se uvijek mogao dobiti savjet ili potpora, u teškim trenucima i utjeha, ali bez osjećaja da to radi kurtoazno. Prema mladima nikada nije držao distancu, volio je njihovo društvo, a kao predstojnik katedre izričito je tražio neformalnost i zanemarivanje hijerarhije. Znao je slušati druge i držao se u odnosu prema kolegama i prijateljima danas tako rijetkoga gesla: ne možemo tugovati tuđe tuge, ali se možemo veseliti tuđim radostima.

Biti njegovim suradnikom bio je izniman privilegij, ne samo u stručnom nego i u ljudskom smislu i sretan sam što sam imao čast biti u njegovu društvu. Obogatilo je moj život; dugujem mu brojne poticaje za svoja istraživanja i nebrojene mudre savjete. U više od 25 godina, koliko sam s njime intenzivno surađivao, nikada ga nisam čuo da bi povisio ton, nikada nisam čuo da je o nekome govorio ružno, nikada nije nikome uskratio pomoć. Ta ljubav, ta želja da se misli i djeluje pozitivno i da se piše konstruktivno, osobito obvezuje. Vedri, gotovo zarazni optimizam nešto je što je bitno obilježilo Šicelovu osobnost. Bio je kohezivan duh: okupljao je, povezivao, njegovao duh zajedništva. Bili su mu mrski protokoli, ceremonije i, osobito, patetika. Jednostavna ljudskost, bez velikih gesta, bez povišenih tonova i prenemaganja - to je bio njegov životni stil, njegov način ponašanja, svima tako drag upravo zato što je bio spontan, prirodan, prepoznatljiv dio njegove osobnosti. Upravo takvoga zadržat ćemo ga u sjećanju svi koji smo ga poznavali. Za sve što je učinio dugujemo mu trajnu zahvalnost.

(Iz Spomenice preminulim akademikima Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Razred za književnost, svezak 193, Zagreb, 2015.; uredio: † akad. Ante Stamać)